

Döviz Kuru ile Nükseden Eski Dert

Bir süredir kısa vade ve konjonktür tutsaklığından yakınıyorduk ya,son iki haftada daha kötüsü geldi başımıza.Bu defa döviz kuru hayatımızın merkezi oldu. Nicedir unuttuğumuz “dandik para” sendromu (sanırım müellifi Asaf hoca’ydi) yeniden geldi aklımıza; tadımız tuzumuz kalmadı.Doğrusu ben, dövizin kaç para ettiğinden çok,gündemimizin sandığımızdan daha sığ olabileceği riskinden ürktüm.Bunca yıldır katettiğimize inandığımız mesafenin pek de uzun ve daha önemlisi derin,yanı politika alternatiflerinin ve ekonominin temellerinin yeterince esnek ve sağlam olmadığı kuşkusu can sıkıcı bir soru işareti olarak zihnimize çengellendi.Neyse ki kamu yönetimi,en azından eski kötü yıllardaki kadar paniklemiş görünmüyor ve sürecin kontrol altına alınabileceğine inanıyor; umarız öyle olur.

Döviz kuru ve dış kaynak girişi

Döviz fiyatı, malum, kısa vadeli sermaye hareketleri ve portföy yatırımlarından doğrudan etkilenen bir gösterge. Ancak bunun yanında iç piyasada da değişim ve tasarruf aracı olarak kullanıldığı için ekonomideki yansımaları da çok yaygın oluyor.Yani dış dinamiklerin belirleyici,iç dinamiklerin yaygınlaştırıcı rol yüklediği,beklentiler değiştiğinde kontrolün güçleştiği bir sarmal ortaya çıkıyor. Bir başka deyişle dış faktörlerin (yatırımcıların ya da alacaklıların) etkisinin katlanarak büyüdüğü bir durum söz konusu. Büyümenin dış kaynaklara bağlı olmasının doğal sonucu da denebilir.

Borçlanma doğurmayan dış kaynak olarak doğrudan yatırımlar ise, oluşumunda etkili olmasa da, döviz kurundaki gelişmelerden etkilenen bir değişken. Genellikle yapısal olan diğer faktörler dışında güvenilir bir yatırım ortamının temel gereklerinden biri de makro ekonomik istikrar ve döviz kuru dengesi de bunun bir parçası. Fazla dalgalanan, yani volatilitesi yüksek döviz fiyatları ekonomideki istikrar görüntüsünü sakatlar. Ayrıca ulusal paranın değerli olması, Türkiye’de yapılacak üretimin maliyetini yükseltir, pahalılaştırır. Dolayısıyla döviz kuru konusunun sadece kısa vadeli hareketlerle ilgili olduğunu varsaymak da hatalıdır.

Doğrudan yatırım performansı

Doğrudan yatırım girişleri, gelişmiş ya da gelişmekte olan bütün ülkeler için önemini ve önceliğini koruyor. Zaten geçenlerde de değindiğimiz gibi şimdiye kadar küresel doğrudan yatırımların büyük bölümü gelişmiş ülkelere akıyordu. İlk defa 2010 yılında, kriz ortamının da etkisiyle,gelişmekte olan ülkelere akan dış yatırım toplamın yarısını geçti. Türkiye’nin aldığı pay ise krizde indiği düşük nisbi düzeyde kaldı.

Bu alandaki diğer bir ilginç trend, doğrudan yatırımın alt kategorilerinde gözleniyor; birleşme ve devralmalarda eskisine oranla azalsa da gelişmiş ülkeler bloğu cazibesini sürdürüyor.Sıfırdan (yeni) yatırımlar ise büyük ölçüde gelişmekte olan ülkelere yöneliyor.Türkiye’nin durumu burada da farklı; sıfırdan yatırımlardan çok az pay alıyor.

Birleşme ve satınalmalarda ise daha iyi durumdayız.Bu önemli; çünkü sıfırdan yatırımlar,pek çok farklı koşulun birarada dikkate alındığı bir karar sürecini gerektiriyor. Birleşme ve satınalmalar ise rekabet ve bürokrasi gibi faktörlerin bir ölçüde aşılması anlamına geliyor. Türkiye’de çeşitlenmiş bir özel sektörün varlığı,ayrıca rekabet ,bürokrasi,istihdam piyasaları ve enerji maliyetleri gibi aksak koşullar,yatırım kararları yönünden olumsuz etki yaratabiliyor.Yetersiz tasarruflara rağmen büyümeyi sürdürebilmek için bütün bunların üzerinde durup düşünmek lazım.

Aslında son on yılda bir dizi faktör açısından olumlu gelişmeler kaydetmedik değil.Ancak sonuçların hala istediğimiz gibi olmaması, konu üzerinde etraflıca durup düşünmeyi gerektiriyor.Ne var ki, biz milletçe uzun düşünmeyi pek sevmediğimiz için sap ile samanı sıkça birbirine karıştırıyor,şablonlar üzerinden konuşmayı tercih ediyoruz.

Bürokratik refleks engeli

Şimdi gelişmiş batı’daki büyüme ve borç krizinde derinleşme belirtileri ile beslenen yeni kriz korkusu, haklı olarak bizi de kaygılandırıyor. Çünkü dış kaynak, uzunca bir süre en önemli büyüme faktörü özelliğini koruyacak. Üstelik gelişmeleri sekteye uğramış da olsa dünya’daki yatırım sermayesi ve fon birikiminin büyük bölümü hala gelişmiş ülkelerde. Kendi ülkelerinde getiri imkanı kalmadığı için bu fonlar, eskisinden daha da büyük ölçüde gelişmekte olan ülkelerin en fazla güven verenlerine akacak. Dersimizi iyi çalışmak zorundayız.

Oysa bizim hala Türkiye sanki tek yatırım yeri imiş gibi çalışan bürokratik reflekslerimiz ve zihniyet kodlarımız var. En başarılı gördüğümüz mevzuat düzenlemelerinde bile muhtemel suistimal girişimlerini önlemeye kurgulanmış anlamsız hükümlerle engeller yaratıyoruz. Söz gelişi geçen ay Türkiye’de başlatılan yenilikçi bir biyomedikal yatırımın ARGE merkezini Hollanda’da kurmak zorunda olduğunu okuduk. Temel engel olarak zikredilen 50 arge personeli şartının yanlış olduğunu başka özel sektör temsilcileri ile birlikte yasanın hazırlanışı sırasında savunmuş biri olarak doğrusu içim burkuldu. Eski bir kamu görevlisi olduğum için pek çok benzer düzenlemenin şekil şartları ile sakatlandığını hatırladım.

Bir başka örnek, mali disiplin kozunu yitirmemek için ekonomik politika uygulamalarına imkan verecek bir esneklik ve etkinliğe sahip olması gereken gelir vergisi sistemimiz. Şu anda stopaj dışında bir politika aleti bulunmayan bu sistem içinde tedbir geliştirmek boşuna zor olmuyor...